Språkstöd till Demens ABC

En arbetsbok från Svenskt Demenscentrum

Språkstöd till Demens ABC

En arbetsbok från Svenskt Demenscentrum

Text: Karin Bellinder – vårdlärare och lärare i svenska som andraspråk

Svenskt Demenscentrum
Sveavägen 155
113 46 Stockholm
Tel: 08-690 58 00
www.demenscentrum.se
epost: info@demenscentrum.se

Språkstöd till Demens ABC
© 2022 Svenskt Demenscentrum
Andra reviderade utgåvan
Text: Karin Bellinder
Illustrationer och grafisk form: Johanna Klefbeck
Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2022
ISBN: 978-91-985463-5-4

Innehåll

Förord 7

Hur du kommer igång 9

Kapitel 1. Fakta om demens 15

Kapitel 2. Personcentrerad omvårdnad 23

Kapitel 3. Arbeta tillsammans 35

Kapitel 4. Att skapa en trygg arbetsmiljö 43

Kapitel 5. Aktiviteter 51

Kapitel 6. Skapa lust till mat och måltid 57

Kapitel 7. Trygg vård och omsorg 69

Kapitel 8. Att förstå och bemöta beteendeförändringar 81

Kapitel 9. Om hjälpmedel 91

Kapitel 10. Stöd till anhöriga 99

Facit 109

Förord

Goda språkkunskaper är en förutsättning för att kunna ge god vård och omsorg. Språket är också en nyckel till att kunna etablera sig i samhället men även för att få arbete. Varje yrke har sitt språk med olika ord, begrepp och formuleringar. I den här arbetsboken tar vi upp det som är specifikt för demensvård men också sådant som kan gälla all vård och omsorg. Boken är tänkt som ett språkstöd till webbutbildningen Demens ABC.

Utbildningen Demens ABC bygger på Socialstyrelsens nationella riktlinjer och ger grundläggande och praktisk kunskap om vård och omsorg för personer med demenssjukdom. Utbildningen är väl etablerad och används på många arbetsplatser i hela Sverige. Vid årsskiftet 2021/2022 hade fler än 227 000 personer genomfört utbildningen och fått sina diplom.

Denna arbetsbok fokuserar på ord- och begreppsförståelse men innehåller även övningar som uppmuntrar till dialog och diskussion. Boken är framtagen i samarbete med Vård- och omsorgscollege och Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum. Den kan användas på arbetsplatser, gärna tillsammans med språkombud. Den kan också användas i undervisningssyfte, till exempel i gymnasiets vård- och omsorgsprogram och SFI (svenska för invandrare). Vår förhoppning är att språkstödet kommer att ge fler personer möjlighet att genomföra webbutbildningen Demens ABC och därmed lära sig grunderna för att arbeta efter de nationella riktlinjerna om demenssjukdom.

Stockholm i juli 2022

Wilhelmina Hoffman, chef för Svenskt Demenscentrum

äldrecentrum forskning & utveckling

Svenskt Demenscentrum

VÅRD och OMSORGS college

Hur du kommer igång

Den här arbetsboken från Svenskt Demenscentrum är ett språkstöd till Demens ABC – en utbildning för dig som arbetar eller vill arbeta inom äldreomsorg. Boken hjälper dig att genomföra Demens ABC. Tillsammans med webbutbildningen ger den dig även bättre förståelse för den svenska som används på arbetsplatser runt om i Sverige.

Vi rekommenderar att du använder dig av boken och utbildningen på följande sätt:

1

Gör kapitel 1 i webbutbildningen Demens ABC.

2

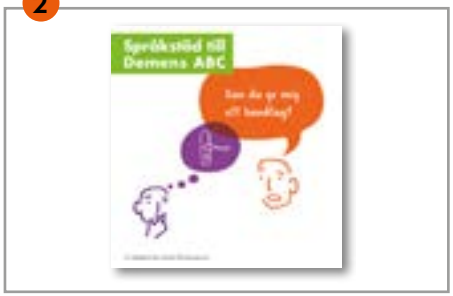

Gör kapitel 1 i den här boken.

3

Gör kapitel 1 i webbutbildningen igen. Glöm inte att också göra det inledande avsnittet om hygien.

4

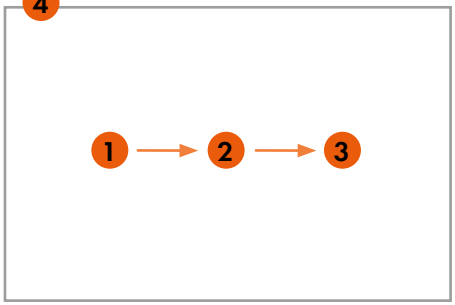

Fortsätt på samma sätt med kapitel 2 till 10.

Skapa konto

För att få tillgång till webbutbildningen Demens ABC behöver du skapa ett konto på Svenskt Demenscentrums utbildningsportal.

1

Börja med att gå till www.demenscentrum.se och klicka dig vidare till **utbildning**.

2

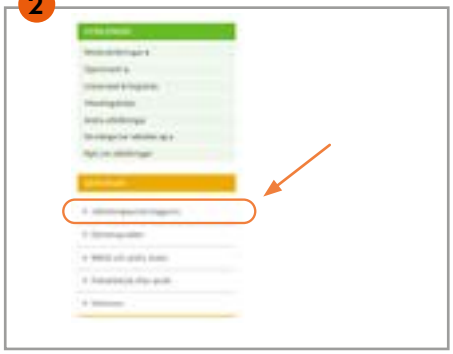

Klicka dig sedan vidare till **utbildningsportalen** under **genvägar**.

3

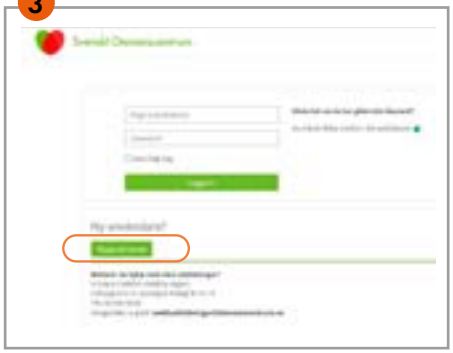

Skapa ett konto och fyll i dina uppgifter.

Om du får problem vid registreringen skicka ett mejl till:
webbutbildningar@demenscentrum.se

Symboler

I boken förekommer följande symboler:

= hänvisning till externa länkar

= diskutera

= fundera

= läs

Hon förklarade det med lite humor.

Aha, så hon gjorde det med glimten i ögat, som man brukar säga.

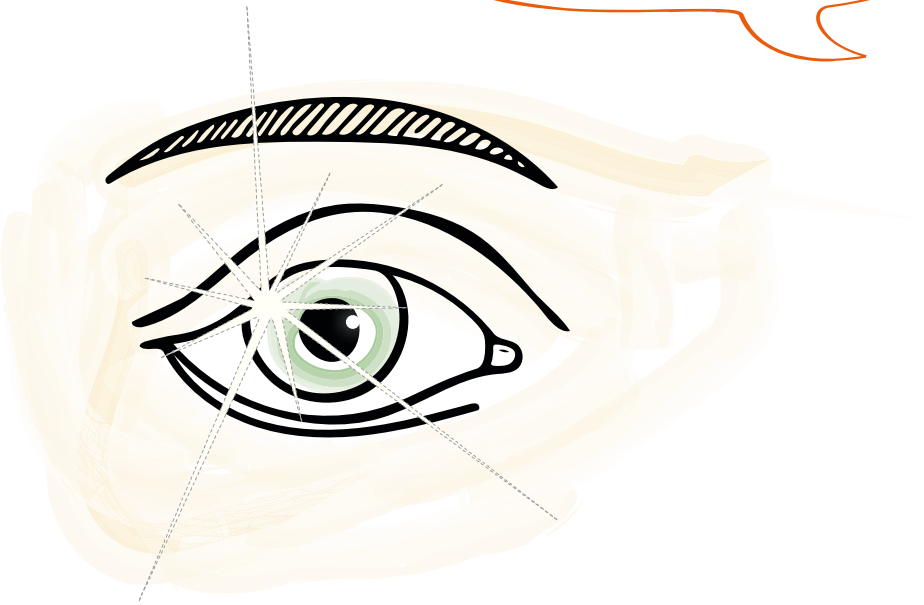

Förberedande arbete – vanligt förekommande (frekventa) ord i utbildningen

Följande ord förekommer mycket ofta i hela utbildningen. När du vet vad orden betyder, blir det enklare att göra utbildningen och förstå innehållet i den. Sök efter ordens betydelse i exempelvis ett svenskt-svenskt lexikon eller översätt orden till ditt språk.

Du kan också använda följande webbsida för att översätta orden: www.tyda.se

1. (en) aktivitet _____
2. (en) anhörig _____
3. (att) anpassa _____
4. (ett) behov _____
5. (ett) beteende _____
6. (en) förmåga _____
7. (att) hitta _____
8. (att) reflektera _____
9. (en) risk _____
10. (en) situation _____
11. (ett) stöd _____
12. svår _____
13. viktig _____
14. trygg _____

15. (en) oro _____

16. (en) orsak _____

17. (en) åtgärd _____

Personcentrerad vård

En personcentrerad vård och omsorg sätter fokus på personen snarare än på demenssjukdomen. Syftet är att göra vården och omsorgen mer personlig. Den personcentrerade omvårdnaden utgår från vårdtagarens värderingar, önskemål och rutiner. Personal inom demensvården ska tillgodose hans eller hennes behov. Det är viktigt att ta hänsyn till vårdtagarens intressen.

Bra ord att kunna i kapitel 1

Sök efter betydelsen av orden nedan så blir det lättare att förstå kapitel 1. Du kan till exempel använda dig av ett svenskt-svenskt lexikon eller översätta orden till ditt språk.

att) drabba _____

(ett) förlopp _____

kognitiv _____

(en) koncentration _____

(att) påverka _____

regelbundet _____

social _____

Du kan också använda följande webbsida för att översätta orden: www.tyda.se

A

Demensdiagnoser

Lyssna på de första inslagen i kapitel 1.

Demens kan man få av nervcellsdöd i hjärnan (degenerativ demens) eller av en stroke eller förträngning i de små blodkärlen i hjärnan (vaskulär demens).

Läs de tre meningarna nedan och skriv sedan vilken av meningarna 1, 2 eller 3 som motsvarar diagnoserna som står under meningarna.

1. Personen får en stroke och vilken skada det blir beror på var i hjärnan stroken finns.

2. Personen får försämrat närminne och hen får svårt att tolka och förstå vad som händer i omgivningen.

3. Personen blir personlighetsförändrad. Människor kan uppfatta hen som arg.

- [ ] Alzheimers sjukdom
- [ ] Pannlobsdemens
- [ ] Vaskulär demens

Ord som har med läkarundersökning att göra

B

Följande ord är viktiga att känna till när man jobbar inom vård och omsorg. Orden används när läkaren och annan vårdpersonal undersöker (utreder) vad en person har för sjukdom.

en riskfaktor – ett symptom – en diagnos – en undersökning – en behandling

Sätt in följande ord i rätt ruta nedanför.

~~alkohol~~	glömska	Alzheimers sjukdom	minnestest
röntgen	läkemedel	minnesträning	vaskulär demens
orolig	ärftlighet (demens finns i släkten)		

riskfaktor	symptom	diagnos
alkohol		

undersökning	behandling

C Vad betyder orden?

Para ihop nedanstående frasers betydelse med rätt ord i rutan nedanför. Skriv in frasen på rätt ords rad.

det som finns runt omkring och i närheten av en plats

aktivitet man gör

inte allvarlig

som inte är konstig eller ovanlig

~~göra frisk~~

som har med tänkande att göra

en möjlighet att något farligt händer

(att) bota göra frisk

(en) omgivning _____

(en) syssla _____

(en) risk _____

kognitiv _____

lindrig _____

normal _____

Ord och fraser med likvärdig och motsatt betydelse

D

Para ihop orden i vänsterspalten med rätt ord från rutan.

veckoslut	bestämma	långsam	gång	skicklighet
lyda	frisk	snabb	oförmåga	dålig
måndag till fredag				

ord/fras	likvärdig betydelse	motsatt betydelse
styra	bestämma	lyda
smygande	_____	_____
vardag	_____	_____
förmåga	_____	_____
sjuk	_____	_____

Placera ord från rutan i rätt mening

E

hjärnan	minne	glömmer	smygande	glömsk

1. Monia har i hela sitt liv haft ett mycket gott minne, men nu har hon blivit _____.

2. Demens beror på skador i _____.

3. Alzheimer, som är en av demenssjukdomarna, kommer _____.

4. Ingrid blir osäker på sig själv, för att hon _____ saker hela tiden.

F.1

Vi repeterar orden från sidan 15 i kapitel 1 i arbetsboken:

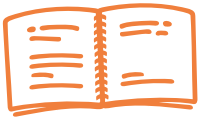

- (att) drabba
- (ett) förlopp
- kognitiv
- (en) koncentration
- (att) påverka
- social

F.2

Läs meningarna nedan med orden från F.1 och kontrollera att du förstår vad de betyder

(att) drabba
Demens kan **drabba** (hända) både yngre och äldre personer, men det vanligaste är att det är äldre personer som insjuknar.

(ett) förlopp
Även om en viss demenssjukdom har specifika symptom och ett visst förväntat **förlopp** (utveckling), så ser det olika ut från person till person.

kognitiv
Det är bra att känna till att demens allt oftare benämns som **kognitiv** (som har med tänkande att göra) sjukdom. Kognitiv förmåga betyder att man kan tolka, tänka, lära och bearbeta information.

(en) koncentration
Pannloben, eller frontalloben som den också kallas, styr bland annat **koncentration** (stark uppmärksamhet), förstånd och tal.

social
Det finns inget som garanterat skyddar mot demenssjukdom, men det finns ändå mycket som vi kan göra i förebyggande syfte. Några exempel på sådant är att vara **social** (sällskaplig) och aktiv.

(att) påverka
Det är viktigt att du vet en del om hur olika demenssjukdomar **påverkar** (har effekt på) en person. Demenssjukdomen förändrar ofta en persons och beteende och sätt att vara.

Läs påståendena nedanför. Kryssa (X) för rätt svar

F.3

	Sant	Falskt
1. Demens drabbar mest äldre.	☐	☐
2. Alzheimers sjukdomsförlopp går ofta fort.	☐	☐
3. Exempel på kognitiv förmåga är att lära sig saker.	☐	☐
4. Min koncentration blir sämre när jag är utvilad.	☐	☐
5. Ingrid tycker om att vara med många andra människor. Hon är så social.	☐	☐
6. Monias demenssjukdom påverkar henne. Hon har till exempel svårt att hitta till affären.	☐	☐

Fundera

G

Fundera på varför det är viktigt att ha kunskap om olika typer av demenssjukdomar.

Hur kan den kunskapen påverka ditt möte med Ingrid, Nils och Monia?

Bra ord att kunna i kapitel 2

Sök efter betydelsen av orden nedan så blir det lättare att förstå kapitel 2. Du kan till exempel använda dig av ett svenskt-svenskt lexikon eller översätta orden till ditt språk.

Du kan också använda följande webbsida för att översätta orden: www.tyda.se

(en) aktivitet _____

(en) insats _____

(att) kommunicera _____

(ett) möte _____

regelbundet _____

(en) relation _____

(att) sträva _____

A

Vad betyder det?

Kryssa (✗) för rätt alternativ

1. Vad betyder ”Ingrid ***ligger och drar sig***”?

- [ ] Hon går inte genast upp när hon vaknar, utan ligger kvar en stund.
- [ ] Hon vill stiga upp så fort som möjligt och klä på sig.
- [ ] Hon ligger obekvämt i sängen.

2. Vad betyder ”Ju mer du ***lär känna*** en person desto bättre kan du hjälpa hen”?

- [ ] Ju mer du skrattar desto bättre kan du hjälpa en person.
- [ ] Ju mer du städar hos en person desto bättre kan du hjälpa hen.
- [ ] Ju mer du bekantar dig med en person desto bättre kan du hjälpa hen.

3. En dålig start på dagen kan ***sitta i*** flera timmar. Vad betyder ”att ***sitta i***”?

- [ ] vara kvar
- [ ] vara i
- [ ] vara på

4. En personcentrerad omvårdnad innebär också att den som har en demenssjukdom ska få information på ett sätt som hen kan ***ta till sig***. Vad betyder ”att ***ta till sig***”?

- [ ] kontrollera
- [ ] uppleva
- [ ] förstå

5. Vad betyder ”att ***brusa upp***”?

- [ ] att plötsligt börja gråta
- [ ] att vara törstig
- [ ] att plötsligt bli arg

Vilka av meningarna beskriver personcentrerad vård? B

Sätt ett kryss (✗) för de rätta meningarna. Det finns flera rätta svar.

- [ ] Du lyssnar på Ingrid utan att avbryta.
- [ ] Ingrid måste duscha samma dag och tid varje vecka.
- [ ] Det är viktigt att du läser Ingrids levnadsberättelse.
- [ ] Du behöver prata med Ingrids anhöriga.

C Vad betyder orden?

Para ihop nedanstående frasers betydelse med rätt ord i rutan nedanför. Skriv in frasen på rätt ords rad.

arbeta med något tillsammans med andra

~~göra~~ mycket

bemöta en person på ett bra sätt

känsla av att man är värd något

aktiv göra mycket

visa respekt _____

samarbeta _____

värdighet _____

Ord och fraser med likvärdig eller motsatt betydelse

D

strunta i någon	passiv	jobba ensam	respektlöshet
~~oviktigt~~	självförtroende	förlorad självkänsla	
att se någon	göra mycket	~~betydelsefullt~~	
bemöta en person på ett bra sätt		jobba tillsammans	

ord/fras	likvärdig betydelse	motsatt betydelse
viktigt	betydelsefullt	oviktigt
respekt		
samarbeta		
aktiv		
bekräfta		
självkänsla		

E

Placera ord från rutan i rätt mening

~~viktigt~~	aktiv	bekräfta	förberedd
värdighet	respekt	samarbete	

1. Det är viktigt för Ingrid att Jacob stöttar henne. Han möter Ingrid med _____.

2. När Nadia är hos Nils är hon _____ på att han plötsligt kan bli arg.

3. Nils tycker om att vara _____ och göra olika saker. Oftast har Nadia och Nils ett bra _____.

4. Det är viktigt att man får vara den man är och behålla sin _____.

5. Ett sätt att lugna en person med demenssjukdom som ropar är att _____ att du ser och hör hen och inte struntar i personens rop.

Levnadsberättelse

F

Det är viktigt att veta så mycket som möjligt om en vårdtagares liv, till exempel genom att läsa levnadsberättelsen. Då kan du möta personen på ett bra sätt och ge personen bra vård. Nedan är några meningar som berättar om Ingrids liv. Placera orden i rutan nedanför i rätt mening.

hemmafru	promenera	~~änka~~	kläder
anhörig	social	barnbarn	

1. Ingrid är änka. Hennes man dog för några år sedan.

2. Ingrid var _____ och hade hand om en stor familj.

3. Ingrid har i sitt tidigare liv varit mycket _____. Hon hade många vänner.

4. Närmast _____ är Ingrids son.

5. Ingrid har många _____ som ofta hälsar på.

6. Ingrid tycker om att _____ , speciellt i parker.

7. För Ingrid är det viktigt vilka _____ hon har på sig. Hon vill till exempel inte ha en skrynklig blus på sig.

G.1

Vi repeterar orden från sidan 23 i kapitel 2 i arbetsboken:

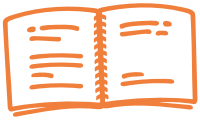

- (en) insats
- (ett) möte
- (en) relation
- (att) kommunicera
- regelbundet
- (att) sträva

G.2

Läs meningarna nedan med orden från G.1 och kontrollera att du förstår vad de betyder.

(en) insats
Den här utbildningen bygger på Socialstyrelsens nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom, och där understryker man att ingen enskild **insats** (prestation) betyder lika mycket som att du sätter personen med demenssjukdom i centrum.

(att) kommunicera
Alla människor är olika och **kommunicerar** (meddelar sig) på olika sätt. Några pratar mycket, andra lite. Och några pratar med kroppen.

(ett) möte
– Idag har jag ett viktigt **möte**, sa Jacob. Jag ska träffa Anna för första gången. Hon flyttade hit igår.

regelbundet
Nadia arbetar i hemtjänsten och går **regelbundet** (kontinuerligt) hem till Nils. Hon brukar vara hos honom på måndagar och torsdagar.

(en) relation
Vad innebär det att ge en personcentrerad vård och omsorg? Jo, det innebär bland annat att skapa en god **relation** (kontakt) till personen man möter.

(att) sträva
Det är viktigt att skydda självbestämmande och medbestämmande hos en person med demenssjukdom så mycket det går. Och att **sträva** efter (kämpa för) att göra det som personen vill, när det är möjligt.

Läs påståendena nedanför. Kryssa ✗ för rätt svar.

G.3

	Sant	Falskt
1. Ett av människans behov är att kommunicera med andra människor.	☐	☐
2. Nadia går regelbundet till Nils. Ibland kan det gå flera veckor mellan besöken.	☐	☐
3. Abdi och Eva har en god relation. De grälar ofta.	☐	☐
4. Jacob strävar efter att göra sitt jobb så bra han kan. Han gör alltid sitt bästa.	☐	☐

Fundera

H

Senaste gångerna Nadia kommit hem till Nils har han varit mycket arg. Vad Nadia än gör och säger så blir Nils inte mindre arg. Vad tycker du Nadia ska göra?

Information till en person med demens

Tala tydligt, lugnt och direkt till en person med demenssjukdom. Upprepa informationen vid flera tillfällen.

Dessa meningar beskriver viktiga delar i personcentrerad vård

J

Sätt rätt ord i rätt lucka

~~bemöter~~	bemötande	möter	möte

1. All personal på Elsas avdelning bemöter henne väl.

2. Marias första _____ med Elsa var jättebra. De fick kontakt direkt.

3. Utan ett bra _____ ingen bra vård.

4. De människor vi _____ ska vi behandla med respekt.

Ingrid: Måste du städa nu? Jag skulle vilja gå ut.
Jacob: Nej, det kan vänta. Vi kan gå ut. Du kommer ***i första hand*** och städningen i andra hand.

Hon gjorde ett utmärkt jobb och fick mycket beröm för det.

Ja, hon fick en fjäder i hatten, som man brukar säga.

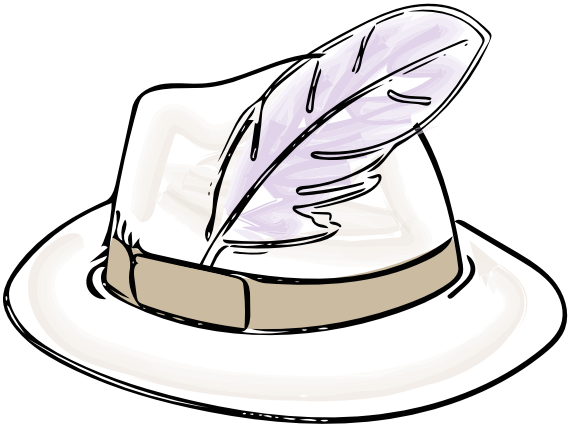

Bra ord att kunna

Sök efter betydelsen av orden nedan så blir det lättare att förstå kapitel 3. Du kan till exempel använda dig av ett svenskt-svenskt lexikon eller översätta orden till ditt språk.

(en) kompetens _____

(att) prioritera _____

(att) samarbeta _____

(en) trygghet _____

Du kan också använda följande webbsida för att översätta orden: www.tyda.se

A

Vilket yrke gör vad?

sjuksköterska	undersköterska	läkare	psykolog
biståndshandläggare	arbetsterapeut	logoped	
dietist	fysioterapeut		

1. En läkare undersöker en person och ställer diagnos.

2. En _____ jobbar med fysisk aktivitet, till exempel styrketräning.

3. En _____ bedömer vilken hjälp en äldre person behöver, till exempel städning.

4. En _____ kan man få prata med när man är nedstämd eller oroar sig för något.

5. En _____ hjälper en person med vård och omsorg varje dag, till exempel att duscha och påklädning.

6. En _____ hjälper till att prova ut olika hjälpmedel.

7. En _____ hjälper en person att välja rätt mat, till exempel om man har matallergi.

8. En _____ arbetar med personer som har språkstörningar.

9. En _____ har huvudansvar för omvårdnaden till exempel på en demensavdelning.

Skriv in rätt ord i rätt lucka

B

~~personalen~~	hälsat på	timme	går igenom	jobb
boende	mår	viktiga	vecka	

Jacob berättar: På det särskilda boende som han arbetar på har

personalen möte på tisdagarna varje _____. Mötet är

ungefär en _____ långt. Det första som händer på mötet är att vi

_____ alla vårdtagare. Det innebär att vi pratar om Ingrid och de

andra _____. Vi undrar till exempel: Hur _____ Ingrid?

Har Maryams dotter som bor i Iran _____?

Mötena på tisdagar är så _____ för att vi ska kunna göra ett

bra _____ .

C

Vad betyder orden?

Para ihop nedanstående frasers betydelse med rätt ord i rutan nedanför. Skriv in frasen på rätt ords rad.

tappa balansen och falla

när man har samma åsikt om något

som fortsätter hela tiden

som kan anpassa sig till olika situationer

en grupp som arbetar tillsammans

som tillhör flera

flexibel som kan anpassa sig till olika situationer

(ett) team _____

gemensam _____

kontinuerlig _____

(att) ramla _____

(en) samsyn _____

Vad heter föremålen?

D

För en god mun- och tandvård behöver du olika föremål. Skriv vad föremålen heter under rätt bild. Välj mellan orden nedanför.

mellanrumsborste	~~tandkräm~~	tandtråd
tandstickor/tandpetare	munvatten	tandborste

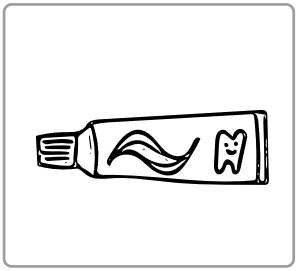

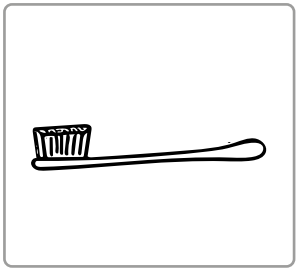

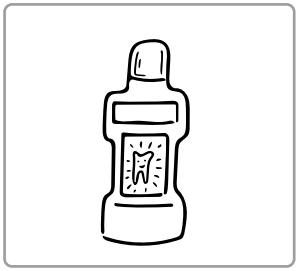

1. tandkräm 2. _____ 3. _____

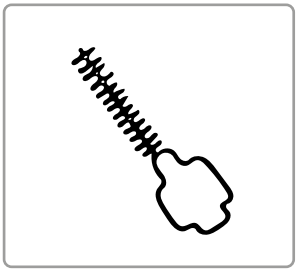

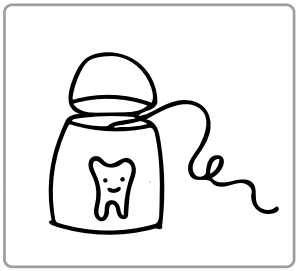

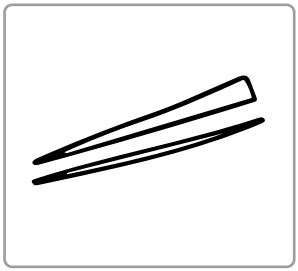

4. _____ 5. _____ 6. _____

E.1

Vi repeterar orden från sidan 35 i kapitel 3 i arbetsboken:

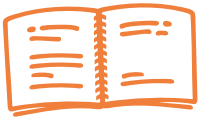

- (en) kompetens
- (att) prioritera
- (att) samarbeta
- (en) trygghet

E.2

Läs meningarna nedan med orden från E.1 och kontrollera att du förstår vad de betyder.

Jacob har **kompetens** (kunskap/förmåga) för att vårda personer med demenssjukdom. Han är undersköterska och har gått flera fortbildningskurser om demens och demensvård.

Nadia försöker att **prioritera** (rangordna) det som Nils tycker är viktigast när hon kommer till honom. Det första Nils och Nadia gör är att dricka en kopp kaffe och prata. Om de inte dricker kaffe först varje gång blir Nils arg. Efter kaffet går Nadia och handlar och sedan städar hon.

För att det ska bli en god demensvård måste all personal **samarbeta** (arbeta tillsammans) kring den boende.

Kunskap ger **trygghet** (säkerhet), både för den som ger och för den som får vård och omsorg.

Läs påståendena nedanför. Kryssa ✗ för rätt svar.

E.3

	Sant	Falskt
1. Jakobs kompetens betyder mycket för Ingrid. Han har både kunskap och förmåga att hjälpa henne på bästa sätt.	☐	☐
2. Att prioritera är att välja en sak före en annan.	☐	☐
3. Anders vill helst jobba ensam. Han samarbetar bra.	☐	☐
4. Att vara fattig ger trygghet.	☐	☐

Fundera

F

Vilka personer på din arbetsplats kan du fråga, om du funderar på hur du ska göra någon arbetsuppgift?

Vilka olika yrkesgrupper samarbetar du med?

Varför är det viktigt att utbilda sig kontinuerligt?

Hon kan göra flera saker samtidigt.

Ja, hon kan ha många bollar i luften, som man brukar säga.

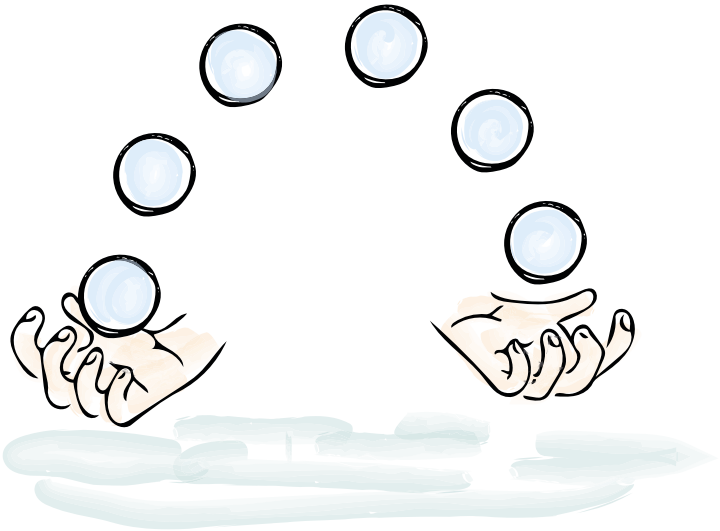

Kapitel 4. Att skapa en trygg arbetsmiljö

Bra ord att kunna

Sök efter betydelsen av orden nedan så blir det lättare att förstå kapitel 4. Du kan till exempel använda dig av ett svenskt-svenskt lexikon eller översätta orden till ditt språk.

Du kan också använda följande webbsida för att översätta orden: www.tyda.se

(en) aggressivitet _____

(en) avlastning _____

(att) fungera _____

meningsfull _____

(en) miljö _____

särskilt _____

trivsam _____

A

Ordgåta

Välj rätt ord nedan och skriv in i rutorna.

~~avlasta~~	avlösare	anhörig	senior	natt	sjuksköterska	patient

1. Att flytta över en del arbete till en annan person.

2. Motsatsen till dag.

3. En person som är sjuk.

4. Nära släkting.

5. Ett vårdyrke där man arbetar med omvårdnad.

6. Synonym till äldre.

7. En person som hjälper/avlastar en anhörig som till exempel har en person med demenssjukdom hemma.

1.	A	V	L	A	S	T	A						
2.													
3.													
4.													
5.													
6.													
7.													

Vad betyder det?

B

Vad betyder att ***anpassa ett boende***? Kryssa (✗) för rätt alternativ.

- [ ] att ändra hemma hos någon så att till exempel en person kan köra rullstol från rum till rum
- [ ] att flytta till en annan lägenhet

C

Vilken yrkeskategori brukar hjälpa till med att anpassa bostaden?
Kryssa (✗) för rätt alternativ.

- [ ] en logoped
- [ ] en dietist
- [ ] en arbetsterapeut

D

Vad betyder att ***anpassa dagverksamheten till personer med demenssjukdom***?
Kryssa (✗) för rätt alternativ.

- [ ] Personalen utgår från vårdtagarens behov.
- [ ] Personalen måste tänka på vad de anhöriga tycker.

E

Skriv in rätt ord i rätt lucka

avlastning	demenssjukdom	~~bo~~	bott
anhörig	dagverksamheten	färdtjänsten	

Åke vill att hans hustru Monia ska kunna bo kvar hemma så länge som möjligt. De har _____ i samma radhus i 35 år.

Monias _____ är ännu inte så svår. Monia åker varje dag med _____ till _____. Där händer det mycket. Det är sång och musik, lätt gymnastik och mycket annat att göra. Åke tycker det är jättebra med _____. Då kan han göra saker som inte går att göra när Monia är med.

Åke och Monia har inga barn. Åke är Monias närmaste _____.

F

Vilka ord passar under vilken rubrik

~~ångest~~	intellekt	kognition	nedstämdhet	minne	förvirring

känsla	**tänkande**
ångest	

Monia ska flytta

G

Monia måste flytta från sitt hem till ett särskilt boende.
Läs påståendena nedanför. Kryssa X för rätt svar.

	Sant	Falskt
1. Det är bra om anhöriga och/eller kommunen börjar berätta om flytten för Monia i god tid innan det sker.	☐	☐
2. Det är bra om Monia besöker sitt nya boende innan hon flyttar dit.	☐	☐
3. Personalen ska inte veta något om Elsas liv innan hon flyttar in.	☐	☐
4. Det nya boendet ska vara så hemlikt som möjligt.	☐	☐
5. Det är bäst för Monia att bo på ett ställe med många andra boende.	☐	☐

H.1

Vi repeterar orden från sidan 43 i kapitel 4 i arbetsboken:

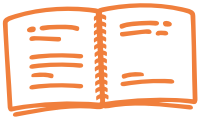

- (en) aggressivitet
- (en) avlastning
- (att) fungera
- meningsfull
- (en) miljö
- särskilt
- trivsam

H.2

Repetera orden ovan genom att läsa meningarna och kontrollera att du förstår vad de betyder.

aggressivitet
En person med demenssjukdom förlorar mer och mer av språket under sin sjukdom. Det är inte svårt att förstå att försämring av den språkliga förmågan kan leda till **aggressivitet** (ilska).

avlastning
Avlastning (minska någons arbete) är en viktig del för att man ska orka som anhörig. Undersköterskan Nadia kommer till demenssjuka Monia varje onsdag. Då kan hennes man Åke vara fri från hemmet ett par timmar och till exempel handla kläder eller göra något roligt.

(att) fungera
Åke vill att allt ska **fungera** (ha normal funktion, funka) så bra som möjligt för sin demenssjuka fru Monia. Han kontrollerar ofta hennes hörapparat, så den inte slutat fungera. En arbetsterapeut ser också till att det finns olika hjälpmedel i deras radhus, så att det ska fungera för Monia i hemmet.

meningsfull
Vårdpersonalen på boendet försöker skapa en **meningsfull** (betydelsefull) vardag för de boende. För Ingrid som bor på boendet Almen blir en dag meningsfull om hon till exempel har träffat anhöriga eller har tagit en promenad.

(en) miljö
Det är en stor förändring när en människa måste flytta från sitt hem till ett särskilt boende. Personen kommer till en ny **miljö** (omgivning). Både inne- och utemiljön förändras. På ett särskilt boende har man till exempel inte eget kök och vardagsrum. Ute kan det finnas andra hus och andra gator omkring boendet.

särskilt
Ingrid tycker om att sova länge. Det gäller alla dagar, men **särskilt** (speciellt) om lördagarna. Hon är van att ha det så sedan tidigare i livet.

trivsam
Ingrid är verkligen glad. Det är en så trygg och **trivsam** (mysig) stämning på boendet. Vid måltiderna dukar personalen till exempel med fina servetter och ofta finns det blommor på bordet.

H.3 Läs påståendena nedanför. Kryssa X för rätt svar.

	Sant	Falskt
1. Aggressivitet hos en person med demenssjukdom ska bemötas av personalen på ett lugnt sätt.	☐	☐
2. En anhörig som bor tillsammans med en person med demenssjukdom behöver aldrig avlastning.	☐	☐
3. Min mobiltelefon har gått sönder. Den fungerar bra.	☐	☐
4. Många personer tycker om att sjunga. Det är en meningsfull aktivitet, som gör att man mår bra.	☐	☐
5. Många bostäder har både natur och många affärer nära sig. Det är en bra miljö att leva i.	☐	☐
6. Det är något särskilt med små barn som skrattar. Man blir så glad av det.	☐	☐
7. Bergdals boende har en trivsam samlingslokal. Många boende vill boka lokalen för födelsedagskalas.	☐	☐

I Fundera

Vad skulle vara det viktigaste för dig, om du skulle flytta från ditt hem till särskilt boende?

Kapitel 5. Aktiviteter

Bra ord att kunna

Sök efter betydelsen av orden nedan så blir det lättare att förstå kapitel 5. Du kan till exempel använda dig av ett svenskt-svenskt lexikon eller översätta orden till ditt språk.

Du kan också använda följande webbsida för att översätta orden: www.tyda.se

(en) dagsform _____

(ett) initiativ _____

(att) inspirera _____

(att) locka _____

(att) uppmuntra _____

A

Vad betyder det?

1. Vad betyder komma igång? Kryssa (✗) för rätt alternativ.

- [ ] att någon påbörjar en aktivitet
- [ ] att någon kommer till ingången till en affär
- [ ] att någon lär sig att gå på nytt

2. Vad betyder att vara lyhörd? Kryssa (✗) för rätt alternativ.

- [ ] att man hör dåligt
- [ ] att man behöver en hörapparat
- [ ] att man lyssnar noga på vad andra tycker och tänker

3. Vad betyder att plocka undan? Kryssa (✗) för rätt alternativ.

- [ ] att till exempel städa bort saker från ett bord efter en måltid
- [ ] att ta ner äpplen från ett träd
- [ ] att städa badrummet

4. Vad betyder strategi? Kryssa (✗) för rätt alternativ.

- [ ] att till exempel städa bort saker från ett bord efter en måltid
- [ ] att ha gjort en plan för att nå ett visst mål
- [ ] att ett fotbollslag spelar lite hur som helst

Vardagliga aktiviteter

B

Det är viktigt att stimulera till vardagliga aktiviteter för att personen ska kunna utföra dessa så länge som möjligt. Vad gör Elsa? Skriv in rätt aktivitet vid rätt bild.

vattnar dukar diskar sopar torkar ~~krattar~~

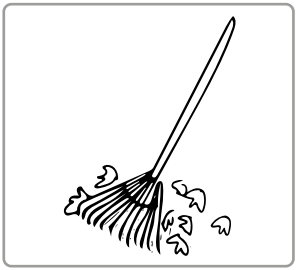

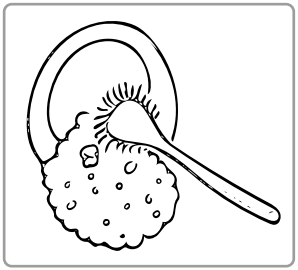

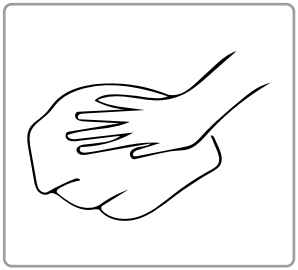

1. krattar 2. _____ 3. _____

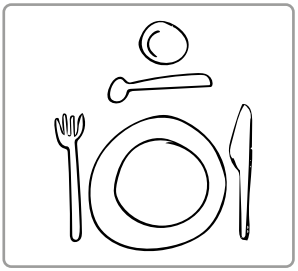

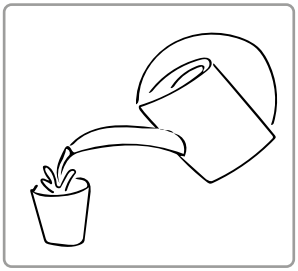

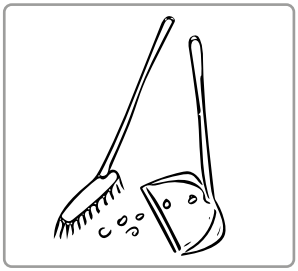

4. _____ 5. _____ 6. _____

C.1

Vi repeterar orden från sidan 51 i kapitel 5 i arbetsboken:

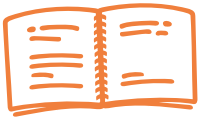

- (en) dagsform
- (att) inspirera
- (att) uppmuntra
- (ett) initiativ
- (att) locka

C.2

Läs meningarna nedan med orden från C.1 och kontrollera att du förstår vad de betyder.

(en) dagsform
Dagsform (hur man mår en viss dag) betyder hur man mår och känner sig just idag. Är dagsformen bra är man pigg. Är man trött och hängig är dagsformen dålig.

(ett) initiativ
Jacob tog **initiativ** (första steget) till att Ingrid kom igång med promenader måndagar och onsdagar.

(att) inspirera
Min mamma ska försöka **inspirera** (stimulera) pappa till att börja gympa. Hon säger till honom: ”Då kommer du må mycket bättre.”

(att) locka
Du får inte **locka** (övertala) mig att gå på bio. Jag måste plugga!

(att) uppmuntra
Jacob har som vårdare en viktig uppgift att **uppmuntra** (positivt påverka någon att göra något) Ingrid till att göra olika saker. Han uppmuntrar henne att promenera och att lyssna på musik.

Läs påståendena nedanför. Kryssa ✗ för rätt svar.

C.3

	Sant	Falskt
1. En persons dagsform avgör hur lång promenad en person tar.	☐	☐
2. En person med demenssjukdom har svårt att ta initiativ. Hen kan lätt bli sittande eller liggande hela dagen.	☐	☐
3. Vårdpersonalen bör inte inspirera de boende till olika aktiviteter. Det är inte bra för dem.	☐	☐
4. Försäljare försöker ofta locka folk att köpa olika saker och säger att det är höga priser.	☐	☐
5. Många bostäder har både natur och många affärer nära sig. Det är en bra miljö att leva i.	☐	☐
6. Dagverksamheten ”Nyponet” har gruppgymnastik för pensionärerna tisdagar och torsdagar. Personalen försöker uppmuntra pensionärerna att vara med på den.	☐	☐

Han är så bra på att ta hand om växter.

Ja, han har gröna fingrar, som man brukar säga.

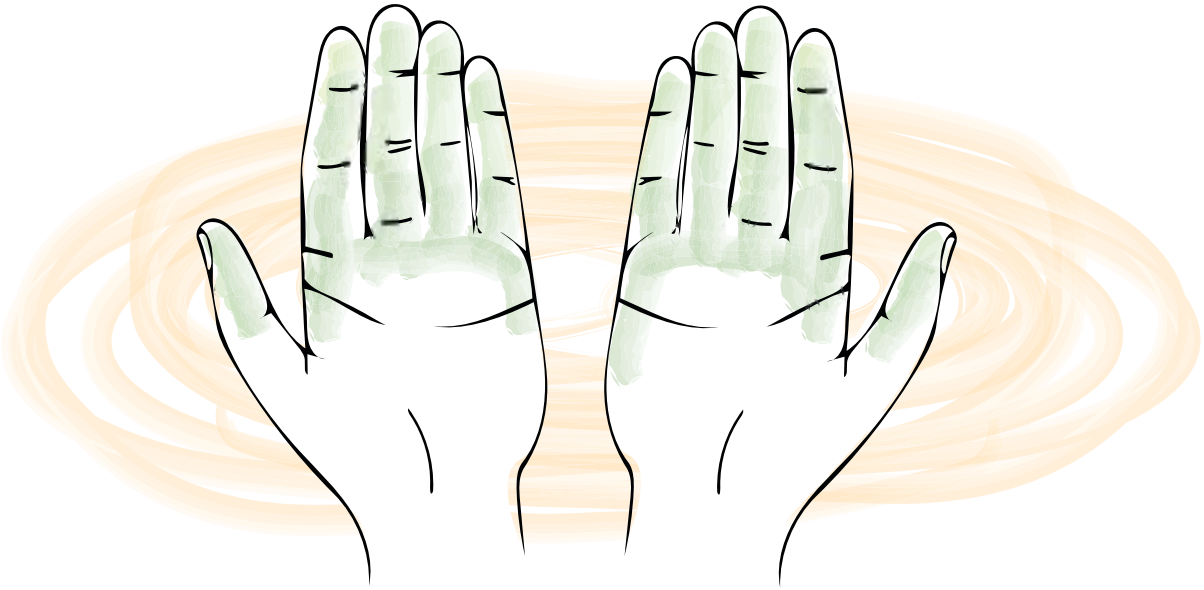

Kapitel 6. Skapa lust till mat och måltid

Bra ord att kunna

Sök efter betydelsen av orden nedan så blir det lättare att förstå kapitel 6. Du kan till exempel använda dig av ett svenskt-svenskt lexikon eller översätta orden till ditt språk.

Du kan också använda följande webbsida för att översätta orden: www.tyda.se

aptit _____

fysisk _____

(en) måltid _____

(en) näring _____

stress _____

(en) tradition _____

(en) undernäring _____

A Positivt eller negativt?

Mat kan till exempel lukta, dofta eller stinka. Dessa ord betyder vad man kan känna med näsan. Skriv för varje ord om det beskriver en positiv upplevelse (+) eller negativ upplevelse (–) eller både och.

	positiv	negativ
(att) lukta	☐	☐
(att) dofta	☐	☐
(att) stinka	☐	☐

B Vad betyder det? Kryssa (X) för rätt alternativ.

1. Vad betyder: På ett äldreboende måste det **få ta tid** att äta.

- ☐ De äldre måste få kunna äta långsamt, i sin egen takt.
- ☐ Det finns bestämd tid att äta.
- ☐ Måltiden får inte kosta för mycket.

2. Det är bäst att lägga upp potatis, grönsaker och fisk på olika fat i matsalen. Då kan man ta **en sak i taget** och välja den mat man vill ha.

Vad betyder ”**en sak i taget**”?

- ☐ ta allt på samma gång
- ☐ ta en sak varje gång
- ☐ ta några saker varje gång

3. En person som har svårt att svälja kan behöva flytande mat, till exempel soppa. Har man sväljsvårigheter är det så lätt att **sätta i halsen**.

Vad betyder ”**sätta i halsen**”?

- [ ] att mat fastnar i halsen
- [ ] att mat kan passera halsen till magsäcken
- [ ] att mat inte kan tuggas

4. Det finns flera olika **instrument** för att bedöma ätförmågan hos en person med demenssjukdom.

Vad betyder ”**instrument**”?

- [ ] en kartläggning – undersökning av olika sätt en person lagar mat
- [ ] en kartläggning – undersökning varför en person har svårt att äta
- [ ] en kartläggning – undersökning av ätförmågan hos en persons man eller fru

5. Vad betyder ”**att koppla av**”?

- [ ] att stressa
- [ ] att sova
- [ ] att vila

C.1 Ord med likvärdig betydelse

Para ihop orden i rutan med rätt ord 1–7.

näring	aptit	~~tablett~~	energi
nedsatt	bestick	struktur	

1. tallriksunderlägg tablett

2. kost _____

3. ork _____

4. ordning _____

5. matlust _____

6. minskad _____

7. kniv, gaffel, sked _____

Ord med motsatt betydelse

C.2

Para ihop orden i rutan med rätt ord 1–7.

~~snabbt~~	fysisk	näringsrik	ljus	självständig
fast	hungrig			

1. långsamt snabbt

2. mätt _____

3. flytande _____

4. näringsfattig _____

5. beroende _____

6. mörk _____

7. psykisk _____

D

Vilken mat är näringsrik och vilken är näringsfattig?

Skriv rätt ord under rätt rubrik.

pommes frites	godis	lax	ägg
chips	grönsaker	tårta	lamm

Näringsrik	Näringsfattig
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Här ser du bilder på sju vanliga maträtter och mellanmål. Välj rätt namn på maträtten till rätt bild.

- Stekt strömming med potatismos
- Köttbullar med kokt potatis och lingonsylt
- Ärtsoppa med fläsk
- Pytt i panna med stekt ägg
- Sill och potatis
- Ägg med kaviar
- Ostsmörgås

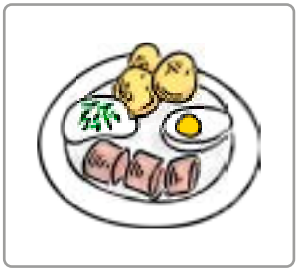

1. _____

2. _____

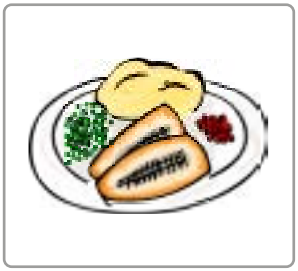

3. _____

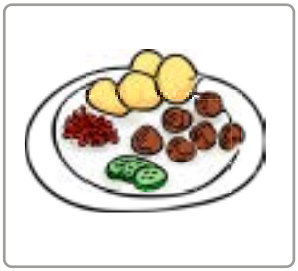

4. _____

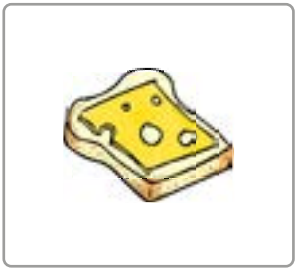

5. _____

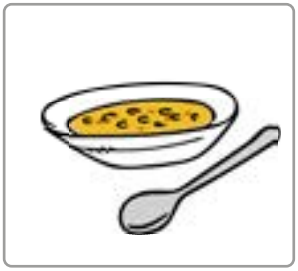

6. _____

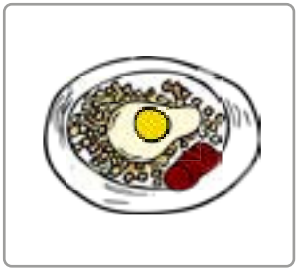

7. _____

F Vilka ord passar tillsammans med vilka meningar?

Svårigheter som kan drabba en äldre person vid måltider.
Para ihop **a-g** med **1-7**.

a. tuggproblem = 5

b. muntorrhet =

c. nedsatt aptit =

d. sväljsvårigheter =

e. försämrad syn =

f. nedsatt muskelstyrka =

g. motoriska problem =

1. En person börjar se sämre.

2. En person har svårt att svälja maten.

3. En persons muskler har blivit svagare.

4. En person har svårt med ordnade muskelrörelser.

5. En person har svårt att tugga maten.

6. En person är torr i munnen.

7. En person har inte så stor lust att äta.

G Rätt ord i rätt lucka

initiativ kognitiva koncentrera

1. Ingrid förstår inte alltid vad som finns på bordet. Hennes _____ förmåga är nedsatt.

2. Om det kommer in någon person i matsalen eller om Ingrid hör något, så slutar hon äta. Ingrid har svårt att _____ sig.

3. Ingrid slutar att äta om inte någon uppmuntrar henne ibland att äta. Hon tar inga egna _____.

Vi repeterar orden från sidan 57 i kapitel 6 i arbetsboken: H.1

- aptit
- fysisk
- (en) måltid
- (en) näring
- (en) stress
- (en) tradition
- (en) undernäring

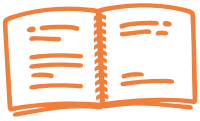

Läs meningarna nedan med orden från H.1 och kontrollera att du förstår vad de betyder. H.2

aptit
Åke är så glad. Hans fru Monia som har en demenssjukdom har mycket bra **aptit** (matlust). Idag åt hon en stor portion köttbullar med potatismos.

fysisk
Fysisk (kroppslig) träning är bra för alla åldrar. Det är bra när vårdpersonalen uppmuntrar till exempel personer med Alzheimers sjukdom till **fysisk** aktivitet, som regelbundna promenader. Forskning har visat att promenader gör personer med Alzheimers sjukdom säkrare på att gå.

(en) måltid
En **måltid** (en bit mat) kan se olika ut men det är viktigt att den är näringsrik. På äldreboenden serveras frukost, lunch och middag.

(en) näring
Bra **näring** (kost) är viktigt för att kroppen ska fungera. Bra **näring** får du exempelvis från kött, fisk och grönsaker.

(en) stress
Det kan bli mycket **stress** (stor oro psykiskt och fysiskt) på en arbetsplats om det är för lite personal. Då hinner inte personalen med alla arbetsuppgifter som de behöver göra.

(en) tradition
I Sverige firar man jul. Det är en **tradition** (sed eller vana från en generation till nästa generation) att julklappar delas ut på julafton i Sverige.

(en) undernäring
Undernäring (få för lite näring) drabbar ibland personer med demenssjukdom. De har ingen aptit och får därför inte i sig tillräckligt med näring. Det är farligt för kroppen.

H.3 Läs påståendena nedanför. Kryssa X för rätt svar.

	Sant	Falskt
1. Har man motionerat brukar man få bra aptit.	☐	☐
2. Brottning är en mycket fysisk sport.	☐	☐
3. En måltid med ris, kyckling och sallad är näringsrik.	☐	☐
4. Chips och godis är bra näring.	☐	☐
5. Man mår bra när man stressar mycket.	☐	☐
6. Det är en tradition i Sverige att äta lamm till påsk.	☐	☐
7. Undernäring uppstår när kroppen under perioder inte får tillräckligt med mat.	☐	☐

Vill du veta mer om Body Mass Index – BMI

G

Gå in på **www.1177.se** ”Så bedömer du din vikt”.
Där får du veta mer om BMI.

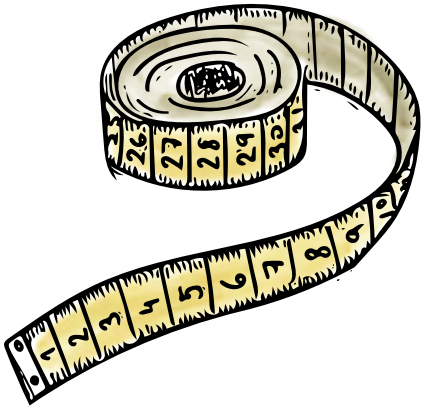

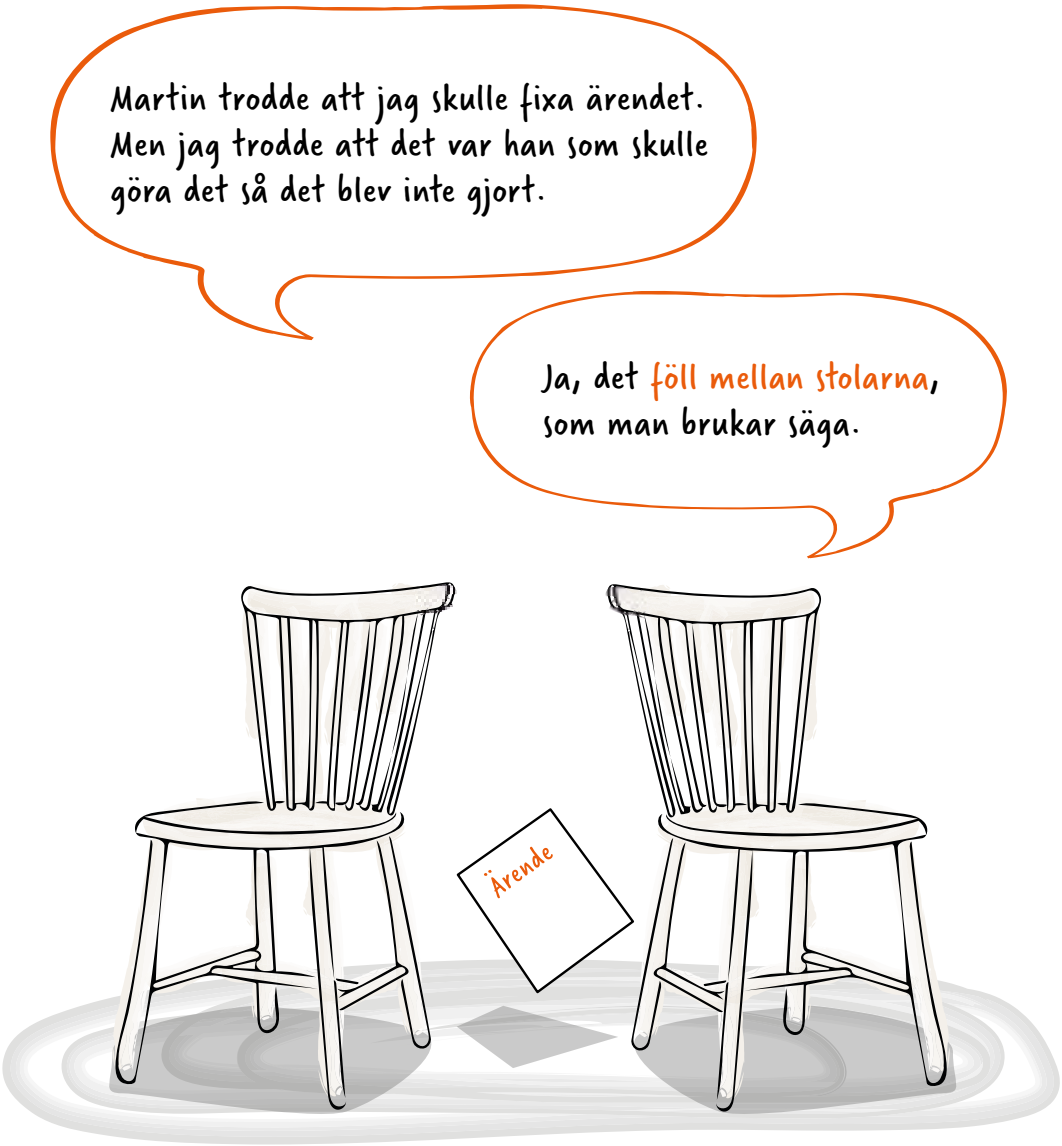
Martin trodde att jag skulle fixa ärendet. Men jag trodde att det var han som skulle göra det så det blev inte gjort.
Ja, det föll mellan stolarna, som man brukar säga.
Ärende

Bra ord att kunna

Sök efter betydelsen av orden nedan så blir det att lättare att förstå kapitel 7. Du kan till exempel använda dig av ett svenskt-svenskt lexikon eller översätta orden till ditt språk.

(en) begränsning _____

(en) förstoppning _____

(att) rapportera _____

(en) skyldighet _____

(att) uppmärksamma _____

(att) upptäcka _____

(en) vanvård _____

Du kan också använda följande webbsida för att översätta orden: www.tyda.se

A Vilka ord passar tillsammans med vilka meningar?

Para ihop **a–e** med **1–5**

a. hjälpmedel = 3

b. individuellt anpassad tillsyn =

c. förändringar i boendemiljön =

d. fysisk träning =

e. översyn av läkemedel =

1. Ändra hemma hos en person, till exempel ta bort trösklar. Det är bra om personen är rullstolsburen eller har en rollator.

2. Kontroll av läkemedel så att en person till exempel inte får läkemedel som ökar fallrisken.

3. **En rollator ger en person stöd när hen går.**

4. Personalen har extra uppsyn över en person.

5. En person som till exempel promenerar eller är med på gymnastik.

Vad betyder orden?

B

Para ihop nedanstående frasers betydelse med rätt ord i rutan nedanför.
Skriv in frasen på rätt ords rad.

göra något så att inget dåligt händer

att lindra symptom till exempel med medicin mot smärta, men inte bota

~~ofrivillig förflyttning nedåt, till exempel från stol till golv~~

en ganska lång tid då något förändras och utvecklas

hård avföring som gör det svårt att bajsa

något som flyter, till exempel vatten eller bensin

falla ofrivillig förflyttning nedåt, till exempel från stol till golv

förebygga _____

palliativ _____

process _____

vätska _____

förstoppning _____

C.1 Vilka ord passar under vilken rubrik?

kiss	bajs	skit	piss

Urin

_____

_____

Avföring

_____

_____

Diskutera med dina arbetskamrater vilka ord i rutan som är vanligast och bäst att använda på din arbetsplats.

C.2 Vilka ord passar under vilken rubrik?

~~inkontinensskydd~~	hård i magen	tömma blåsan	vätskebrist
kissa på sig	avföring	fiberfattig kost	kissnödig

Urininkontinens

inkontinensskydd

_____

_____

_____

Förstoppning

_____

_____

_____

_____

Vad ska man tänka på?

D

Det är viktigt att förebygga trycksår. Vilka påståenden (meningar) är sanna och vilka är falska när det handlar om trycksår?

Läs påståendena nedanför. Kryssa ✗ för rätt svar.

	Sant	Falskt
1. Personer som har svårt att förflytta sig och ändra läge i en stol eller säng kan drabbas av trycksår.	☐	☐
2. En bra madrass kan minska risken för trycksår.	☐	☐
3. Bara smala personer kan få trycksår.	☐	☐
4. En orörlig person måste få hjälp att byta ställning i sin stol eller i sin säng med jämna mellanrum hela dygnet för att inte få trycksår.	☐	☐
5. En person som har trycksår kan drabbas av infektioner.	☐	☐
6. Om man tar hårt i en persons arm kan hen drabbas av trycksår.	☐	☐

E

Rätt ord i rätt lucka

urininkontinens	kissa	orientera sig	kissnödig
tömma	kateter		

1. Ingrid har svårt att hitta till toaletten. Hon har problem att orientera sig på avdelningen.

2. Nils har så svårt att _____ blåsan. Han säger till Nadia:

Det är så svårt att _____.

3. Personer med demenssjukdom kan drabbas av _____ .

De kissar på sig.

4. När Nadia ska prata inför en grupp blir hon nervös.

”Jag blir så _____ och springer hela tiden till toaletten innan jag ska prata.”

5. Förra veckan kunde Nils inte kissa alls. Han var tvungen att åka till sjukhuset

och få hjälp. En sjuksköterska satte in ett slags rör, en _____ genom urinröret upp till blåsan som tömde urinen.

Vad är det?

F

Skriv namnen på saker nedan som ibland kan användas för att skydda personen från att falla. Personen måste ge sitt samtycke till att de används.

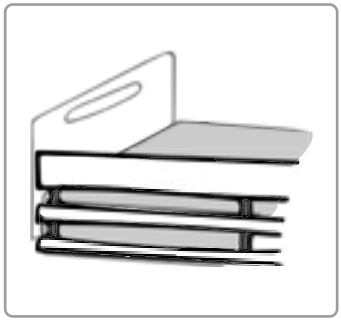

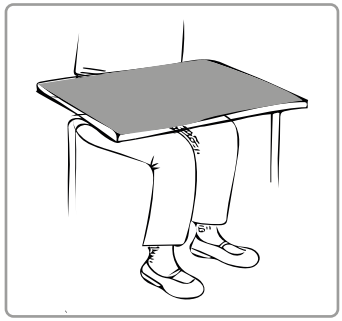

_____ _____

Nedan är bilder på skador en person kan få. Skriv namnen på skadorna.

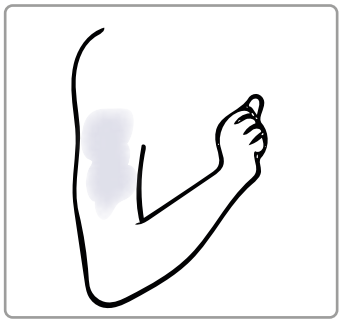

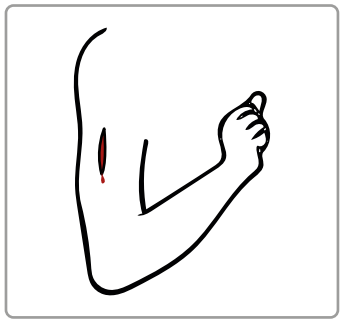

_____ _____

G Vad betyder orden?

hånfull förlöjliga

1. skoja elakt med någon _____

2. nedlåtande _____

H Rätt ord i rätt lucka

hånfull förlöjligar

Idag var det en negativ händelse på särskilda boendet Rosen. Det som hände kan man kalla psykisk vanvård. På morgonen hade Gustav mycket tandkräm kvar på munnen, när han kom ut till matrummet. Vikarien skrattade åt Gustav och sa till honom: Har du satt på dig läppstift idag för att din fru ska komma?

Vikarien var så _____. Jacob kom fram till vikarien och sa: Så kan man absolut inte skoja med någon som bor här! Vad menar du? sa vikarien.

Ja, men förstår du inte att du _____ Gustav, sa Jacob.

Vad heter lagen? I

Enligt lagen måste personalen på ett boende rapportera till verksamhetschefen om något allvarligt händer. En vårdtagare kanske vanvårdas eller tvingas göra något med våld. Vad kallas den lagen: Kryssa (X) för rätt alternativ.

- [ ] Lex Maria
- [ ] Lex Sarah
- [ ] Lex Silvia

Vad betyder det? J

Vad betyder ***i livet slutskede***? Sätt ett kryss (X) i rätt ruta.

- [ ] tiden efter att en person fyllt 70 år
- [ ] den tid då en person drabbas av många sjukdomar
- [ ] en persons sista tid i livet

I livets slutskede K

Läs påståendena nedanför. Kryssa X för rätt svar.

	Sant	Falskt
1. Personen får svårt att svälja.	☐	☐
2. Personen sätter lätt i halsen.	☐	☐
3. Personen sover lite.	☐	☐
4. Personen kan drabbas av lunginflammation.	☐	☐
5. Personen behöver mindre munvård.	☐	☐

L Palliativ vård

Sätt rätt ord i rätt lucka.

lindra	livet	~~slutskede~~	lidande	livskvalité

Kajsa är i livets slutskede. Personalen gör allt för att _____ Kajsas _____.

Alla vill att Kajsa sin sista tid i _____ ska ha en så bra _____ som möjligt.

Diskutera med någon i din närhet till exempel på din arbetsplats eller i skolan och ge exempel på: Hur är en ***hånfull*** person? Hur ***förlöjligar*** man en person?

M.1 **Vi repeterar orden** från sidan 69 i kapitel 7 i arbetsboken:

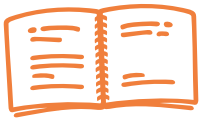

- (en) begränsning
- (en) förstoppning
- (att) rapportera
- (en) skyldighet
- (att) uppmärksamma
- (att) upptäcka
- (en) vanvård

Läs meningarna nedan med orden från M.1 och kontrollera att du förstår vad de betyder.

M.2

(en) begränsning
En person med demenssjukdom kan ibland behöva en fysisk **begränsning** (hinder) för att inte skada sig. Till exempel kan en sänggrind vara en begränsning så att inte en sängliggande person ramlar ner på golvet.

(en) förstoppning
Bra mat med mycket fibrer motverkar **förstoppning** (hård mage). Det är till exempel bra att äta fullkornsbröd, bönor, ärtor, katrinplommon med mera för att slippa förstoppning.

(att) rapportera
Lex Sarah är en lag som säger att du som arbetar inom vård och omsorg har skyldighet att **rapportera** (berätta/meddela) till chefen om det förekommer till exempel vanvård där du arbetar.

(en) skyldighet
Personalen på en arbetsplats har en **skyldighet** (plikt, något man måste göra) att följa reglerna som finns på arbetsplatsen.

(att) uppmärksamma
Äldre personer med demenssjukdom löper dubbelt så stor risk att falla jämfört med äldre utan kognitiv nedsättning, så det är extra viktigt att **uppmärksamma** (observera, titta eller lyssna noga på något) fallrisken hos Ingrid och andra personer med demenssjukdom.

(att) upptäcka
Vissa symtom är lika vid depression och demenssjukdom. Därför kan det vara svårt att **upptäcka** (få syn på) att en person har drabbats av en demenssjukdom.

(en) vanvård
På ett särskilt boende i Stockholm fick en undersköterska sluta då hen utsatt flera boende för **vanvård** (att vårda de boende mycket dåligt). Hen hade inte bytt inkontinensskydd på de boende vid behov och hen hade skrikit fula ord till flera boende.

M.3

Läs påståendena nedanför. Kryssa X för rätt svar.

	Sant	Falskt
1. Ett brickbord till en rullstol är en fysisk begränsning för den som sitter i rullstolen.	☐	☐
2. För mycket fysisk aktivitet kan ge förstoppning.	☐	☐
3. Vårdpersonal ska rapportera vanvård till sin chef.	☐	☐
4. Personal inom kommunal vård och omsorg är skyldig att dokumentera. Skyldigheten regleras i socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).	☐	☐
5. Vårdgivare behöver inte uppmärksamma vårdtagares behov, utan ska jobba efter vissa rutiner.	☐	☐
6. Demenssjukdomar bryter inte ut på en dag som exempelvis en förkylning utan sjukdomen har ett framskridande förlopp. Den kan därigenom vara svår att upptäcka till en början.	☐	☐

N

Diskutera med någon i din närhet, till exempel på din arbetsplats eller i skolan, och ge exempel på: Hur är en ***hånfull*** person? Hur ***förlöjligar*** man en person? Varför är det respektlöst att vara hånfull mot en person och att förlöjliga den?

Kapitel 8. Att förstå och bemöta beteendeförändringar

Bra ord att kunna kapitel 8

Sök efter betydelsen av orden nedan så blir det lättare att förstå kapitel 8. Du kan till exempel använda dig av ett svenskt-svenskt lexikon eller översätta orden till ditt språk.

(en) depression _____

(en) irritation _____

(att) ropa _____

sexuell _____

(ett) skrik _____

(en) smärta _____

(en) utredning _____

Du kan också använda följande webbsida för att översätta orden: www.tyda.se

BPSD =

Beteendemässiga och

Psykiska

Symptom vid

Demenssjukdom

A

Vad betyder orden?

Para ihop nedanstående frasers betydelse med rätt ord i rutan nedanför. Skriv in frasen på rätt ords rad.

något som man tror att man ser eller hör men som inte finns i verkligheten

när man gör något i en bestämd ordning eller på ett bestämt sätt varje gång

~~ett sätt att vara mot någon, till exempel att vara vänlig~~

felaktig tolkning av det man till exempel ser, hör och tänker

tycka och säga något annat med motargument

hjälp och rådgivning vid studier och arbete av till exempel en lärare eller erfaren arbetskamrat

man blir ledsen över att något inte blev som man väntat sig

(ett) bemötande ett sätt att vara mot någon, till exempel att vara vänlig

(en) frustration _____

_____

(en) hallucination _____

_____

(en) handledning _____

_____

(en) rutin _____

_____

(en) vanföreställning _____

_____

(att) säga emot _____

_____

B

Placera ord från rutan i rätt mening

aggressiv	depression	ångest	förvirrad	hallucination
vandring	skrik	vanföreställning	~~plockar~~	motoriskt rastlös

1. ”Varför plockar Ingrid så mycket och flyttar hela tiden runt sakerna på bordet?" frågar vikarien Jacob. ”Det kanske beror på att hon var hemmafru och att hon var noga med att familjens lägenhet alltid var städad”, säger Jacob.

2. Monia har just flyttat in på ett särskilt boende. Hon är orolig och går hela tiden fram och tillbaka i korridoren. Att gå och gå är ett symtom när man har en demenssjukdom. Det kallas _____.

3. Ingrid känner sig så trött och ledsen. Hon gör ingenting. Hon har ingen lust att äta. Ingrid har en _____.

4. Monia har blivit mycket orolig de senaste dagarna. Ibland hör man höga _____ från hennes rum.

5. Nils är arg och säger till Nadia:

”Jag ska slå dig.” Nils är _____.

6. Monia gråter, är orolig och rädd. Hon ropar på Åke. Åke sätter sig vid Monias säng. Han sitter hos henne en lång stund och håller henne i handen. Vissa dagar har Monia svår _____.

7. Usch! Jag kan inte tänka klart idag, säger Ingrid till Jacob. Jag känner mig så

_____, suckar hon.

8. Monia är säker på att Åke har haft en hemlig kärlekshistoria i flera år. Det är inte

sant. Monia har en _____.

9. Nils har en tid hört röster från badrummet. När hans dotter går dit för att kolla, så

finns det ingen där. Det är en _____.

10. Ingrid kände stor _____ när hennes son inte kunde

hälsa på henne på grund av en förkylning.

C Vilka ord passar under vilken rubrik?

Många personer med en demenssjukdom får under sjukdomsförloppet symtom av olika slag. Man brukar dela in symtomen i beteendemässiga symptom och i psykiska symptom.

Sätt rätt symptom under rätt rubrik.

ångest ~~plockande~~ förvirring skrik rop

vanföreställningar vandring hallucinationer

beteendemässiga symtom	psykiska symtom
plockande	

Vad betyder begreppen/orden?

D

Nedan finns sex tankekartor med begrepp/ord. Skriv ett eget förslag på det tomma strecket som passar in på begreppet.

1.

tabletter magnecyl

läkemedel

panodil

antibiotika

2.

Ta promenader _____

behov

Ta ett varmt bad varje vecka.

Lyssna på arabisk musik.

3.

samtala _____

kommunicera

kroppsspråk

lyssna

4.

Veta vilken tid _____

orientera sig

Att veta vägen till mataffären.

Veta om det är dag eller natt.

5.

baka _____

sysselsättning

gruppgymnastik

måla

6.

tandvärk _____

smärta

ont i huvudet

migrän

E.1

Vi repeterar orden från sidan 81 i kapitel 8 i arbetsboken:

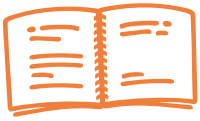

- (en) depression
- sexuell
- (en) smärta
- (en) irritation
- (ett) skrik
- (en) utredning
- (ett) rop

E.2

Läs meningarna nedan med orden från E.1 och kontrollera att du förstår vad de betyder.

(en) depression
Jacob drabbades av en **depression** (sjuklig nedstämdhet) när hans mamma dog. Han var tvungen att sjukskriva sig i några veckor.

(en) irritation
Ibland känner Åke **irritation** (lite arg) när Monia frågar om samma sak flera, flera gånger. Han försöker att inte visa att han blir irriterad.

(att) ropa
Ropa (säga något med hög röst) på mig om du behöver något mer Ingrid! säger Jacob.

sexuell
Människan är en **sexuell** (som har att göra med könslivet) individ. Att göra barn är en sexuell aktivitet.

(ett) skrik
Åke vaknade av att han hörde flera **skrik** (mycket starkt och högt ljud) från Monias rum. Åke gick dit och lugnande Monia. ”Du behöver inte vara rädd. Jag är här Monia”, sa Åke.

(en) smärta
Smärta (gör ont i kroppen) i magen kan ibland bero på förstoppning. Då är det viktigt att man äter fiberrik mat och dricker mycket vatten.

(en) utredning
Om en person är mycket förvirrad gör man bland annat en medicinsk **utredning** (undersökning/analys). Läkaren kontrollerar till exempel vilka läkemedel personen har. Kan det vara något läkemedel som gör att personen är förvirrad?

Läs påståendena nedanför. Kryssa ✗ för rätt svar.

E.3

	Sant	Falskt
1. När en person har en djup depression vill hen inte göra något. Allt är jobbigt.	☐	☐
2. Det skapar irritation i trafiken när alla bilar tutar på varandra.	☐	☐
3. Monia och Åke sitter bredvid varandra, då behöver inte Monia ropa på Åke.	☐	☐
4. Du får klappa en arbetskompis på rumpan utan att fråga. Det är ingen sexuell mobbning.	☐	☐
5. Ett skrik är ett lågt ljud, som man nästan inte hör.	☐	☐
6. Du kan känna en ilande smärta när du lagar tänderna.	☐	☐
7. IVO (Inspektionen för vård och omsorg) kan starta en utredning efter att de fått in en anmälan om vanvård på något boende.	☐	☐

F

Vad är det för skillnad på orden ***rop*** och ***skrik***? Diskutera med någon i din närhet, till exempel på din arbetsplats eller i skolan.

Det här är en känslig fråga som upprör många.

Ja, det är verkligen en het potatis, som man brukar säga.

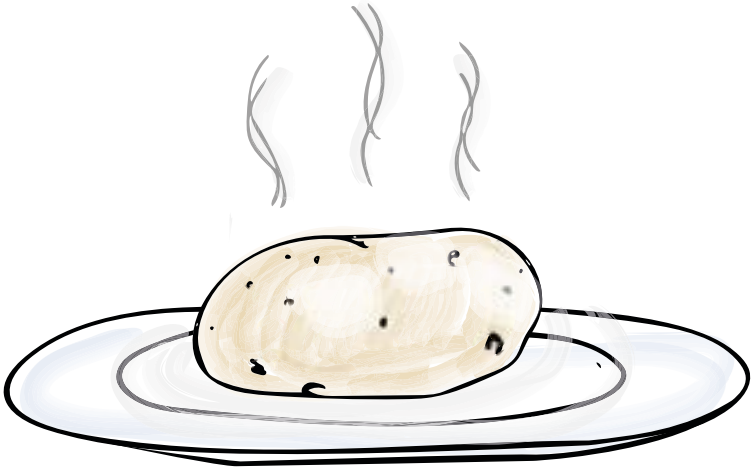

Kapitel 9. Om hjälpmedel

Bra ord att kunna

Sök efter betydelsen av orden nedan så blir det lättare att förstå kapitel 9. Du kan till exempel använda dig av ett svenskt-svenskt lexikon eller översätta orden till ditt språk.

Du kan också använda följande webbsida för att översätta orden: www.tyda.se

(en) elektronik _____

(en) fas _____

(att) hantera _____

(en) nytta _____

lämplig _____

(att) påminna _____

(en) teknik _____

(att) underlätta _____

(en) utmaning _____

A Vad betyder det?

Sätt ett kryss (X) i rätt ruta.

A.1

När Monia fick sin demensdiagnos var det ett besked som ***skakade om*** Monias och Åkes liv.

- [ ] Monia och Åkes kroppar skakade.
- [ ] Monia och Åke blev oroliga och upprörda när Monia fick sin demensdiagnos.
- [ ] Monia och Åke trodde inte på demensdiagnosen.

A.2

Ingrid duschades ***mot sin vilja***.

- [ ] Hon duschades trots att hon inte ville det.
- [ ] Hon duschar aldrig.
- [ ] Hon är emot att duscha.

A.3

Monia har ett flertal gånger ***gått vilse***.

- [ ] Monia har flera gånger gått fel väg hem från affären och inte hittat hem.
- [ ] Monia har flera gånger varit ute länge utan Åke.
- [ ] Monia har gått med tofflor ute en gång.

A.4

Vardagen innehåller många moment och situationer som Monia fått svårare att ***klara av***. Till exempel matlagning som tidigare varit ett av Monias stora intressen i livet.

Vad betyder ”***klara av***”?

- [ ] städa upp
- [ ] kontrollera
- [ ] lyckas med

A.5

Den person som har en hörsel- eller synnedsättning behöver då och då ***se över*** sin hörapparat eller sina glasögon, för att kontrollera om synen eller hörseln förändrats.

Vad betyder ”***se öve***r”?

- [ ] titta på
- [ ] stirra
- [ ] kontrollera

B Vilka ord ska bort?

Det finns många **hjälpmedel** för en äldre person. Stryk de ord som inte representerar hjälpmedel.

en elektronisk kalender		~~en soffa~~	en krycka	en spruta
en galge	en käpp	en hörapparat	en robot	
ett körkort	en GPS–sändare			

C Vilka ord passar under vilken rubrik?

en krycka	~~en käpp~~	en elektronisk medicindosett
ett fickminne	en rullator	en elektronisk almanacka
en hörapparat		en nyckelfinnare

kognitiva hjälpmedel	**hjälpmedel**
	en käpp

Vi repeterar orden från sidan 91 i kapitel 9 i arbetsboken: D.1

- (en) elektronik
- (en) fas
- (att) hantera
- (en) nytta
- lämplig
- (att) påminna
- (en) teknik
- (att) underlätta
- (en) utmaning

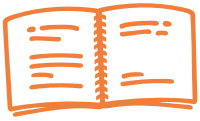

Läs meningarna nedan med orden från E.1 och kontrollera att du förstår vad de betyder. D.2

(en) elektronik
Elektronik (elektrisk utrustning) finns i till exempel datorer, radioapparater och mobiler.

(en) fas
Den som har en demenssjukdom måste med tiden få sina kognitiva hjälpmedel anpassade eller utbytta. Det som funkar i tidig **fas** (en viss tid eller period) kanske inte fungerar i ett senare skede. Hjälpmedlen måste alltså ses över regelbundet.

(att) hantera
För Monia har det blivit för komplicerat att **hantera** (sköta någon/något på ett visst sätt) fjärrkontrollen till tv:n. Åke behöver ordna en enklare fjärrkontroll med färre valmöjligheter och tydliga symboler.

(en) nytta
Det är viktigt när man provar ut olika hjälpmedel att man kontrollerar att personen som ska ha dem kan hantera hjälpmedlen. Och att personen verkligen kommer att ha någon **nytta** (något som är bra och hjälper) av dem.

lämplig
Britta började jobba på ett särskilt boende för personer med demenssjukdomar. Efter en tid sa hennes chef att hon inte var **lämplig** (passande) för att jobba med personer med demenssjukdomar. Britta höll med chefen. Hon skulle nog jobba med något annat.

(att) påminna
Det är viktigt att **påminna** (få någon att komma ihåg något) personer med nedsatt hörsel att verkligen använda sina hörapparater. Många personer glömmer bort att använda hörapparaterna regelbundet.

(en) teknik
Den som har en demenssjukdom får med tiden ofta svårt att hantera både ny **teknik** (till exempel smartphone, hörapparat) och sådant som hon tidigare klarat av. En smartphone, med många valmöjligheter och funktioner, blir för mycket för en skadad hjärna. En person med demenssjukdom behöver byta ut smartphonen mot en enklare mobil.

(att) underlätta
Olika hjälpmedel kan **underlätta** (göra så att något blir enklare) vardagen och ge ökad självständighet för en person. Det finns till exempel kognitiva hjälpmedel som minnesstöd i form av anpassade kalendrar och fickminnen, som kan spela upp påminnelser och information av olika slag.

(en) utmaning
Det är en **utmaning** (något som kräver mycket arbete och är intressant) att skapa god, näringsrik mat som höjer livskvaliteten för personer med demenssjukdom. Åldrandet och demenssjukdomen kan lägga många hinder i vägen. Vanliga problem är nedsatt aptit, tuggproblem, sväljsvårigheter och muntorrhet.

Läs påståendena nedanför. Kryssa ✗ för rätt svar.

D.3

	Sant	Falskt
1. Elektronik finns i tvättmaskiner.	☐	☐
2. Första fasen/mild demens: I denna fas har minnesproblem blivit ett tydligt funktionshinder.	☐	☐
3. Det är lätt för en person med demenssjukdom att hantera en smartphone.	☐	☐
4. När man börjar se dåligt är glasögon till stor nytta.	☐	☐
5. Om man är lämplig för ett jobb betyder det att man passar bra för det.	☐	☐
6. Att påminna en person om något är att inte säga något.	☐	☐
7. Mobiltelefonerna får aldrig ny teknik.	☐	☐
8. När man har dålig syn underlättar det att läsa en bok med stor text.	☐	☐
9. Det är ingen utmaning att hjälpa en svårt demenssjuk person.	☐	☐

Varför är det viktigt att se över hjälpmedel regelbundet hos en person som har en demenssjukdom?

Diskutera med någon i din närhet, till exempel på din arbetsplats eller i skolan.

Vi håller just på med det här ärendet och är snart klara.

Ja, då är ärendet på G, som man brukar säga.

Bra ord att kunna

Sök efter betydelsen av orden nedan så blir det lättare att förstå kapitel 10. Du kan till exempel använda dig av ett svenskt-svenskt lexikon eller översätta orden till ditt språk.

Du kan också använda följande webbsida för att översätta orden: www.tyda.se

(en) avlösning _____

(ett) ansvar _____

(en) empati _____

(en) erfarenhet _____

(ett) lyft _____

(en) sorg _____

A Ord/fras med likvärdig betydelse

tröttsamt pratig	oordentlig	koppla av
~~närstående~~	ha energi	

1. anhörig närstående
2. vila _____
3. orka _____
4. slarvig _____
5. flamsig _____

B Ord/fras med motsatt betydelse

nedre	~~makt~~	äldre	lätt	glädje

1. maktlöshet makt
2. sorg _____
3. övre _____
4. yngre _____
5. tung _____

Vad betyder det?

C

Sätt ett kryss (X) i rätt ruta.

Vad betyder det att ”***bränna ut sig***”?

- [ ] att arbeta så mycket att man känner att alla krafterna tar slut
- [ ] att jobba mycket
- [ ] att vila man mellan arbetspassen

Vad betyder det att ”***dra sig undan***”?

- [ ] att gömma sig
- [ ] att inte vilja eller våga stanna kvar
- [ ] att ta av sig kläderna

Vad betyder det att ”***tappa tråden***”?

- [ ] att aldrig tala
- [ ] att inte veta hur man ska fortsätta när man talar om något
- [ ] att missförstå vad en person säger

Vad betyder det att ***bolla*** frågor ***med*** någon?

- [ ] att diskutera med någon
- [ ] att lyssna på någon
- [ ] att skrika på någon

Vad betyder det att ”*lägga sig i*”?

- [ ] att tro att man alltid vet bäst
- [ ] att gräla med sina medmänniskor om allting
- [ ] att försöka påverka och bestämma något som egentligen bara gäller någon annan

D Rätt ord i rätt lucka

drog sig undan	bolla med	bränna ut sig
lagt sig i	tappade tråden	la sig i

Monia hade under nästan hela deras äktenskap _____ när Åke lagade mat. Hon tyckte till exempel att det var för lite kryddor i köttfärsen och att Åke kokade potatisen för länge. Nu gjorde hon inte det längre och han saknade faktiskt att hon inte _____ vad han gjorde i köket. Monia hade på senaste tiden blivit sämre i sin demenssjukdom. Åke kände att han behövde _____ någon om det var dags att Monia flyttade till särskilt boende. Monia och Åke kunde inte längre samtala om olika saker. Monia _____ hela tiden. Åke kände att han höll på att _____. Han orkade nästan inte göra något. Åke märkte också att deras vänner _____. Han blev mer och mer isolerad.

Vilket passar?

E

Åke behöver resa till en annan stad och sova över där. Han ska vara med på en släktings begravning. Vilken form av avlösning passar då för Monia?

Sätt ett kryss (X) i rätt ruta.

- [ ] dagverksamhet
- [ ] korttidsboende
- [ ] avlösning i hemmet

F

Rätt ord i rätt lucka

koppla av	~~situation~~	skuld	isolerad
grupp	arg	maktlös	

Idag ska Åke gå till en stödgrupp (psykosocialt stödprogram). Där träffar Åke personer i samma situation. Han är med i en _____ som består av sex personer. De andra medlemmarna heter Edith, Per-Erik, Charlotte och Abdi.

– Vad skönt det är att komma hit, säger Åke. Man känner sig ibland så _____ hemma.

– Ja, och det finns inte många stunder man kan _____, säger Per-Erik. Det är alltid något som händer eller måste göras, säger Birgitta.

– Ibland blir jag så _____ på Monia, säger Åke. Det känns inte bra.

– Du får inte känna _____, säger Abdi. Jag tror att det händer oss alla ibland, att vi blir arga.

– Det största problemet för mig är när Eva ropar på sin mamma, säger Per-Erik. Jag känner mig så _____. Jag försöker lugna henne på många olika sätt. Men ibland tar det väldigt lång tid.

Ordgåta

G

Välj rätt ord nedan och skriv in i rutorna.

näringsrik	~~avlösning~~	granne	regelbundna
isolerad	övre	hallucination	

1. Ibland behöver Åke vara borta från hemmet i flera timmar. Då behöver han **...** från hemtjänsten, för Monia kan inte vara ensam hemma.

2. Fisk är **...** mat.

3. En person som ser eller hör saker som inte finns har en **...** .

4. Motsatsen till ***nedre***.

5. Det är viktigt för diabetiker att äta mat på **...** tider.

6. Åke känner sig socialt **...** Det är långt mellan mötena med vänner.

7. Åke och Monia har en **...** som ofta hälsar på.

1.	A	V	L	Ö	S	N	I	N	G				
2.													
3.													
4.													
5.													
6.													
7.													

H.1

Vi repeterar orden från sidan 99 i kapitel 10 i arbetsboken:

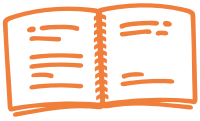

- (en) avlösning
- (en) empati
- (ett) lyft
- (ett) ansvar
- (en) erfarenhet
- (en) sorg

H.2

Läs meningarna nedan med orden från H.1 och kontrollera att du förstår vad de betyder.

(en) avlösning
En form av stöd för en anhörig till en person med demenssjukdom är **avlösning** (ta över någon annans arbete en viss tid) i hemmet. Det innebär att den anhörige kan lämna hemmet några timmar.

(ett) ansvar
Det är ett stort **ansvar** (skyldighet att se till att något fungerar och att göra något om det blir fel) att sköta en sjuk person. Man måste se till att vården fungerar bra och att man ändrar vården av personen om något inte blir bra.

(en) empati
Nadia från hemtjänsten har så mycket **empati** (förmåga till inlevelse i andra personers behov och reaktioner). Hon kan verkligen förstå Nils. Nadia kan leva sig in i hans känslor och problem.

(en) erfarenhet
Jacob går till en läkare som jobbat i 20 år på vårdcentralen. Han har stor **erfarenhet** (något man gjort länge och kan bra) av läkarjobbet. Jacob tycker att läkaren är så skicklig och van att undersöka och prata med människor.

(ett) lyft
Man ska undvika tunga **lyft** (när man lyfter något) i vården och istället använda hjälpmedel. Tunga lyft kan skada ryggen. Det finns till exempel patientlyftar för att förflytta en person från en stol till en säng och tvärtom.

(en) sorg
Åke kan känna **sorg** (det som man känner när man är mycket ledsen) över att Monia har en demenssjukdom. Ibland blir han så ledsen och gråter, när Monia inte ser det.

Läs påståendena nedanför. Kryssa ✗ för rätt svar.

H.3

	Sant	Falskt
1. Avlösning kan innebära att någon tar över en annan persons arbete några timmar.	☐	☐
2. Det är ett stort ansvar att vara chef i äldreomsorgen.	☐	☐
3. Att ha empati är inte viktigt när man jobbar i vården.	☐	☐
4. En undersköterska med erfarenhet kan hjälpa en nyexaminerad undersköterska första tiden på en arbetsplats.	☐	☐
5. Det är bäst att vara ensam vid tunga lyft.	☐	☐
6. När man har sorg är man glad.	☐	☐

Ett ordspråk som tidigare generationer i Sverige använde som något positivt är: ***Ensam är stark***. Åke säger ofta: ***Ensam är inte stark***. Diskutera med någon i din närhet till exempel på din arbetsplats eller i skolan följande frågor:

Vad betyder ordspråket ”***Ensam är stark***”?

Vad menar Åke med att ”***Ensam är inte stark***”?

Jag skriver en kort instruktion om hur man använder vårt journalsystem.

Ja, vad bra! Du gör en lathund, som man brukar säga.

Facit

Kapitel 1

A

1. vaskulär demens
2. Alzheimers sjukdom
3. pannlobsdemens

B

riskfaktor – alkohol, ärftlighet
symtom – glömska, orolig
diagnos – Alzheimers sjukdom, vaskulär demens
undersökning – röntgen, minnestest
behandling – minnesträning, läkemedel

C

(en) omgivning = ”det som finns runt omkring och i närheten av en plats”
(en) syssla = ”aktivitet man gör”
(en) risk = ”en möjlighet att något farligt händer”
kognitiv = ”som har med tänkande att göra”
lindrig = ”inte allvarlig”
normal = ”som inte är konstig eller ovanlig”

D

betydelse	likvärdig betydelse	motsatt betydelse
smygande	långsam	snabb
vardag	måndag–fredag	veckoslut
förmåga	skicklighet	oförmåga
sjuk	dålig	frisk

E

1. glömsk, 2. hjärnan, 3. smygande, 4. glömmer

F.3

1. Sant, 2. Falskt, 3. Sant, 4. Falskt, 5. Sant, 6. Sant

Kapitel 2

A

1. Hon går inte genast upp när hon vaknar, utan ligger kvar en stund.
2. Ju mer du bekantar dig med en person desto bättre kan du hjälpa hen.
3. vara kvar
4. förstå
5. att plötsligt bli arg

B

1, 3, 4

C

visa respekt = ”bemöta en person på ett bra sätt”
samarbeta = ”arbeta med något tillsammans med andra”
värdighet = ”känsla av att man är värd något”

D

betydelse	likvärdig betydelse	motsatt betydelse
respekt	bemöta en person på ett bra sätt	respektlöshet
samarbeta	jobba tillsammans	jobba ensam
aktiv	göra mycket	passiv
bekräfta	att se någon	strunta i någon
självkänsla	självförtroende	förlorad självkänsla

E

1.respekt, 2. förberedd, 3. aktiv, samarbete, 4. värdighet, 5. bekräfta

F

2. hemmafru, 3. social, 4. anhörig, 5. barnbarn, 6. promenera,
7. kläder

G.3

1. Sant , 2. Falskt, 3. Falskt, 4. Sant

J

2. möte, 3. bemötande, 4. möter

Kapitel 3

A

2. fysioterapeut, 3. biståndshandläggare, 4. psykolog, 5.undersköterska, 6. arbetsterapeut, 7. dietist, 8. logoped, 9. sjuksköterska

B

personalen
vecka
timme
går igenom
boende
mår
hälsat på
viktiga
jobb

C

(ett) team = ”en grupp som arbetar tillsammans”
gemensam = ”som tillhör flera”
kontinuerlig = ”som fortsätter hela tiden”
(att) ramla = ”tappa balansen och falla”
(en) samsyn = ”när man har samma åsikt om något”

D

1. tandkräm, 2. tandborste, 3. munvatten, 4. mellanrumsborste, 5. tandtråd, 6. tandstickor/tandpetare

E.3

1. Sant, 2. Sant, 3. Falskt, 4. Falskt

Kapitel 4

A

ordet ANPASSA

B

att ändra hemma hos någon så att till exempel en person kan köra rullstol från rum till rum

C

en arbetsterapeut

D

Personalen utgår från vårdtagarens behov.

E

bo
bott
demenssjukdom
färdtjänsten
dagverksamheten
avlastning
anhörig

F

Känsla: nedstämdhet, förvirring
Tänkande: intellekt, kognition, minne

G

1. Sant, 2. Sant, 3. Falskt, 4. Sant, 5. Falskt

H.3

1. Sant, 2. Falskt, 3. Falskt, 4. Sant, 5. Sant, 6. Sant, 7. Sant

Kapitel 5

A

1. att någon påbörjar en aktivitet
2. att man lyssnar noga på vad andra tycker och tänker

3. att till exempel städa bort saker från ett bord efter en måltid
4. att ha gjort en plan för att nå ett visst mål

B.

2. diskar, 3. torkar, 4. dukar, 5. vattnar, 6. sopar

C.3

1. Sant, 2. Sant, 3. Falskt, 4. Falskt, 5. Sant, 6. Sant

Kapitel 6

A

lukta – positiv, negativ
dofta – positiv
stinka – negativ

B

1. De äldre måste få kunna äta långsamt i sin egen takt.
2. ”ta en sak varje gång”
3. ”att mat fastnar i halsen”
4. ”en kartläggning, undersökning, varför en person har svårt att äta”
5. ”att vila”

C. 1

2. näring, 3. energi, 4. struktur, 5. aptit, 6. nedsatt, 7. bestick

C.2

2. hungrig, 3. fast, 4. näringsrik, 5. självständig, 6. ljus, 7. fysisk

D

Näringsrik: lax, ägg, grönsaker, lamm
Näringsfattig: pommes frites, godis, chips, tårta

E

1. Sill och potatis
2. Ägg med kaviar
3. Stekt strömming med potatismos
4. Köttbullar med kokt potatis och lingonsylt
5. Ostsmörgås
6. Ärtsoppa med fläsk
7. Pytt i panna med stekt ägg

F

b = 6, c = 7, d = 2, e = 1, f = 3, g = 4

G

1. kognitiva, 2. koncentrera, 3. initiativ

H.3

1. Sant, 2. Sant, 3. Sant, 4. Falskt, 5. Falskt, 6. Sant, 7. Sant

Kapitel 7

A.

b = 4, c = 1, d = 5, e = 2

B.

förebygga = ”göra något så att inget dåligt händer”
palliativ = ”att lindra symtom till exempel med medicin mot smärta, men inte bota”
process = ”en ganska lång tid då något förändras och utvecklas”
vätska = ”något som flyter, till exempel vatten eller bensin”
förstoppning = ”hård avföring som gör det svårt att bajsa”

C.1

urin: kiss, piss
avföring: bajs, skit

C.2

urininkontinens: kissa på sig, tömma blåsan, kissnödig
förstoppning: hård i magen, avföring, fiberfattig kost, vätskebrist

D

1. Sant, 2. Sant, 3. Falskt, 4. Sant, 5. Sant 6. Falskt

E

2. tömma, kissa, 3. urininkontinens, 4. kissnödig, 5. kateter

F

1. en sänggrind, 2. ett brickbord, 3. ett blåmärke, 4. ett sår

G

1. förlöjliga, 2. hånfull

H

1. hånfull, 2. förlöjligar

I

Lex Sarah

J

en persons sista tid i livet

K

1. Sant, 2. Sant, 3. Falskt, 4. Sant, 5. Falskt

L

lindra, lidande, livet, livskvalité

M.3

1. Sant, 2. Falskt, 3. Sant, 4. Sant, 5. Falskt, 6. Sant

Kapitel 8

A

(en) frustration = ”man blir ledsen över att inte något blev som man väntat sig”
(en) hallucination = ”något som man tror att man ser eller hör men som inte finns i verkligheten”
(en) handledning = ”hjälp och rådgivning vid studier och arbete av till exempel en lärare eller erfaren arbetskamrat”
(en) rutin = ”när man gör något i en bestämd ordning eller på ett bestämt sätt varje gång”
(en) vanföreställning = ”felaktig tolkning av det man till exempel ser, hör och tänker”
(att) säga emot = ”tycka och säga något annat med motargument”

B

2. vandring, 3. depression, 4. skrik, 5. aggressiv, 6. ångest, 7. förvirrad 8. vanföreställning 9. hallucination 10. frustration

C

beteendemässiga symtom: vandring, skrik, rop
psykiska symtom: ångest, hallucinationer, vanföreställningar, förvirring

E.3

1. Sant, 2. Sant, 3. Sant, 4. Falskt, 5. Falskt, 6. Sant, 7. Sant

Kapitel 9

A

1. Monia och Åke blev oroliga och upprörda när Monia fick sin demensdiagnos.
2. Hon duschades trots att hon inte ville det.
3. Monia har flera gånger gått fel väg hem från affären och inte hittat hem.
4. lyckas med
5. kontrollera

B

en spruta, en galge, ett körkort

C

kognitiva hjälpmedel: ett fickminne, en elektronisk almanacka, en elektronisk medicindosett, en nyckelfinnare
hjälpmedel: en krycka, en rullator, en hörapparat

D.3

1. Sant, 2. Sant, 3. Falskt, 4. Sant, 5. Sant, 6. Falskt, 7. Falskt, 8. Sant, 9. Falskt

Kapitel 10

A

2. koppla av, 3. ha energi, 4. oordentlig, 5. tröttsamt pratig

B

2. glädje, 3. nedre, 4. äldre, 5. lätt

C

1. att arbeta så mycket att man känner att alla krafterna tar slut
2. att inte vilja eller våga stanna kvar
3. att inte veta hur man ska fortsätta när man talar om något
4. att diskutera med någon
5. att försöka påverka och bestämma något som egentligen bara gäller någon annan

D

lagt sig i
la sig i
bolla med
tappade tråden
bränna ut sig
drog sig undan

E

korttidsboende

F

situation
grupp
isolerad
koppla av
arg
skuld
maktlös

G

ordet ANHÖRIG

H.3

1. Sant, 2. Sant, 3. Falskt, 4. Sant, 5. Falskt, 6. Falskt

Anteckningar

Varje yrke har sitt språk med olika ord, begrepp och formuleringar. Den här arbetsboken tar upp det som är specifikt för demensvård men också sådant som kan gälla all vård och omsorg. Den fokuserar på ord- och begreppsförståelse men innehåller även övningar som uppmuntrar till dialog och diskussion. Boken är tänkt som ett språkstöd till webbutbildningen Demens ABC. Tillsammans med webbutbildningen ger den dig även bättre förståelse för den svenska som används på arbetsplatser runt om i Sverige.

äldrecentrum
forskning & utveckling

Svenskt Demenscentrum

VÅRD och OMSORGS college

9 789198 546354